

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.35>

УДК 330.341:339.94

О. Є. Патлатой,

к. е. н., доцент, докторант кафедри загальної економічної теорії та економічної політики, Одеський національний економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2093-8034>

РОЗВИТОК УЧАСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГАХ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

O. Patlatoi,

PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral candidate of the Department of General Economic Theory and Economic Policy, Odessa National Economic University

GLOBAL VALUE CHAINS UPGRADING OF UKRAINE'S ECONOMY IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECOVERY

У статті обґрунтовано напрями розвитку участі економіки України в глобальних ланцюгах доданої вартості (ГЛДВ) в умовах повоєнного відновлення. Доведено об'єктивну неминучість поглиблення участі економіки України в глобальних ланцюгах доданої вартості у повоєнний період. Розкрито сутність поняття глобальних ланцюгів доданої вартості та методи вимірювання участі в них національної економіки та окремих

галузей. Проаналізовано динаміку участі та позиції економіки України та її окремих галузей у глобальних ланцюгах доданої вартості в період 1995-2020 рр. та виявлено причини цих показників. Розкрито зміст поняття «розвиток участі у глобальних ланцюгах доданої вартості» (*global value chains upgrading*) та головні складові ангрейду в ГЛДВ. Сформульовано основні напрями підвищення якості участі економіки України у ГЛДВ у післявоєнний період.

The article substantiates the directions of the global value chains upgrading of the Ukrainian economy in the conditions of post-war recovery. The objective inevitability of deepening the participation of the Ukrainian economy in global value chains (GVC) in the post-war period: because of the significant openness of the Ukrainian economy; new foreign policy and foreign economic realities; the need to correct systemic errors in the structural, industrial, foreign trade, innovation and investment policy of Ukraine; as well as the need for a dynamic post-war economic growth, has been proven. The essence of the GVC concept and methods of measuring the national economy's and individual industries' GVC participation are revealed. The peculiarities of the developing economy's participation in GVC are specified. The dynamics of the participation and position of the economy of Ukraine and its individual industries in the global value chains in the period 1995-2020 were analyzed and the reasons for these indicators were identified. It was found that Ukrainian agriculture has shifted from the upstream to the downstream position, predominantly due to the increase in capital goods' import for this industry. The meaning of the concept of global value chains upgrading and the main components of the GVC upgrade are disclosed, which include among others the end-market upgrading and the backward linkages upgrading. The main directions of the GVC upgrading of the Ukrainian economy in the post-war period are formulated, among them: the extension of national value chains forward through the enhancement of investments, innovations and exports in manufacturing industries; ongoing participation in the value chains associated with "natural" competitive advantages (such as agriculture), while simultaneously extending them backward, due to the development of industries

producing the means of production; use of knowledge and technology transfer opportunities for re-equipment of high-tech industries in order to adapt them to EU standards and technological regulations, introduction of specific methods of enhancing foreign direct investment in high-tech industries.

Ключові слова: *економіка України, повоєнне відновлення, глобальні ланцюги доданої вартості (ГЛДВ), розвиток участі у глобальних ланцюгах доданої вартості, зворотна та форвардна участь у ГЛДВ.*

Keywords: *economy of Ukraine, post-war recovery, global value chains (GVC), global value chains upgrading (GVC upgrading), backward and forward GVC participation.*

Постановка проблеми. Ефективна інтеграція галузей економіки України у глобальні ланцюги доданої вартості (ГЛДВ) залишається актуальним завданням, особливо у контексті повоєнного відновлення та відбудови нашої держави. Нагальність цього завдання усвідомлюється і на вищому політичному рівні. Так, Прем'єр-міністр України Д.А. Шмигаль висловив зацікавленість у «кластерній співпраці з ЄС, як основі для успішної інтеграції України у глобальні ланцюги доданої вартості» [1]. Об'єктивними причинами, що обумовлюють неминучість інтенсифікації участі економіки України у глобальних, зокрема європейських, ланцюгах доданої вартості, а також необхідність підвищення якості такої участі є:

- *Значна відкритість економіки України.* У кращі роки частка експорту сягала 50-60% ВВП країни, але після глобальної економічної кризи, що докотилася до України наприкінці 2008 р., та особливо після початку першої хвилі збройної агресії РФ проти України у 2014-2015 рр. експортоємність українського ВВП стала неухильно знижуватися через низку зовнішніх та внутрішніх причин. Однак у період 2020-2021 рр. вперше за довгий час частка експорту у ВВП зросла з фактично історичного мінімуму в 38,8% до 40,7%. Це надалі суттєво перевищує середньосвітову частку глобального

експорту, на яку у 2021 р. припадало 28,9% світового ВВП¹. Поза тим, дефіцит зовнішньої торгівлі склав 1,1% ВВП України у 2021 р., але це є «найкращим» результатом починаючи з 2005 р. (наразі останнього періоду профіцитної зовнішньої торгівлі України)².

- *Нові зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні реалії.* В останні роки частка зовнішньої торгівлі з країнами Європейського союзу в торговельному балансі України неухильно зростала. Скасування ввізних мит до ЄС і логістичні труднощі в умовах блокади морських портів спричинили у 2022 р. зростання експортних потоків з України до ЄС не лише у відносному, але і в абсолютному вимірі (з тенденцією до встановлення позитивного сальдо торгівлі з ЄС) [2], незважаючи на загальне скорочення вітчизняного експорту на 35%. Тепер більше, ніж половина вартості товарного експорту України припадає на країни Європейського союзу, і основними зовнішньоторговельними партнерами тут є географічно близькі держави: Польща, Румунія, Угорщина, дещо меншою мірою – Словаччина (передусім через невеликі розміри останньої). Запроваджені низкою країн Євросоюзу, зокрема всіма згаданими вище державами, обмеження на експорт української агропродукції можуть дещо послабити й уповільнити тенденцію до експансії українського експорту на європейські ринки, однак навряд чи повернуть її у зворотному напрямку. Важливим моментом є й отримання Україною офіційного статусу кандидата до вступу ЄС, що відкриває доступ до низки фондів, за рахунок чого може бути здійснена широка модернізація економіки України.

- *Необхідність виправлення системних помилок у структурній, промисловій, зовнішньоторговельній, інноваційно-інвестиційній політиці України,* які ще до початку повномасштабної війни перетворили Україну на країну з нижчим за середній доходом на душу населення, котра

---

¹ Exports of goods and services (% of GDP). *The World Bank data.* URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS> (дата звернення: 20.05.2023)

² External balance of goods and services (% of GDP). *The World Bank data.* URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.RSB.GNFS.ZS> (дата звернення: 20.05.2023)

спеціалізується на виробництві та експорті відносно низькотехнологічних товарів.

- З вказаного вище випливає *необхідність забезпечення повоєнного економічного зростання* на 5-10% щорічно, що має ґрунтуватися передусім на експортоорієнтованій моделі. Пріоритет такої моделі продиктований зокрема звуженням внутрішнього ринку (в умовах скорочення населення та падіння реальних доходів), а також обмеженими можливостями для самостійного вибору політики імпортозаміщення в процесі поглиблення інтеграції до внутрішнього ринку ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми глобальних ланцюгів вартості на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях досліджуються у працях П. Антраса, Дж. Бейр, М. Гродзіцького, Б.А. Лундвалла [3], Д. Родріка [10], Дж. Фадерберга [3], та ін. Методологічні аспекти вимірювання участі національних економік та окремих галузей у ГЛДВ представлені у працях Р. Купмана, О. Мемедовіц, Т. Сторджена, зокрема з акцентом на використання методу витрати-випуск у дослідженнях Л. Ляха. Особливою важливістю характеризується практично орієнтована концепція Г. Джереффі [4] щодо підвищення якості участі (розвитку участі) окремих фірм, галузей та національних економік у ГЛДВ (*GVC upgrade*).

Хоча деякі зі згаданих авторів і розглядають проблему світогосподарської інтеграції національної економіки у контексті подолання її слабозвиненості, випадок України потребує певних уточнень, оскільки, по-перше, він є безпрецедентним прикладом інволюції розвиненої індустріальної економіки у бік економіки з усе більшим домінуванням аграрних елементів (особливо в структурі товарного експорту), однак зі збереженням деяких інституцій і структур, притаманних для розвиненої індустріальної економіки (передусім йдеться про якісну освіту та сферу наукових досліджень). По-друге, майбутні структурні реформи економіки України супроводжуватимуться відбудовою матеріальних елементів виробництва, зруйнованих та постраждалих під час бойових дій. Останні такі

випадки траплялися у світовій та особливо європейській історії задовго до поглиблення світової фрагментації виробництва та теоретичного відображення даного процесу в сучасній концепції ланцюгів доданої вартості.

Метою статті є ідентифікація напрямів вдосконалення та розвитку участі економіки України у глобальних ланцюгах доданої вартості (*GVC upgrade*) в умовах повоєнного відновлення та відбудови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отже, у сучасній економіці процес інтернаціоналізації виробництва через ГЛДВ проявляється у тому, що предмети праці перетинають державні кордони один і більше разів перед їх остаточним збиранням у вигляді кінцевого продукту та подальшим експортом, у результаті чого різні частки вартості кінцевого товару створюється у різних країнах, а подекуди і регіонах світу. Змістом цього процесу є поглиблення світогосподарського поділу праці через спеціалізацію окремих національних економік уже не на певних товарах і послугах, а на деяких, подекуди доволі вузьких, ланках виробничого процесу.

При цьому світові виробничі хаби мають тенденцію до локалізації. Так, дослідники виділяють «фабрику Європа», де ключові компанії знаходяться у Німеччині та частково у Франції, «фабрику Північна Америка», осередком якої є США та до певної міри Канада, «фабрику Азія», центр якої зміщувався з Японії до Південної Кореї, а останнім часом усе більше тяжіє до Китаю [7, с.9], у міру освоєння цією країною повних виробничих ланцюжків, зокрема у високотехнологічних галузях. У «центральных» країнах ГЛДВ розташовані штаб-квартири «ключових компаній», які володіють відомими брендами та правом власності на технології щодо виробництва технологічно складної продукції. У країнах «напівпериферії», як правило, розгортаються складальні виробництва, на яких з імпортованих компонентів збирають готову продукцію. Периферію товарного ланцюга представляють країни, що постачають передусім ресурси та найпростіші напівфабрикати для цього

процесу (і участь економіки України у ГЛДВ наразі тяжіє саме до периферійної ролі).

Загалом вважається, що розвиткові країни можуть виграти від участі у ГЛДВ від поглиблення спеціалізації у певних ринкових нішах, а також за рахунок абсорбції іноземних технологій, «навчаючись» у постачальників і замовників з розвинених країн. Але існують і протидіючі чинники. По-перше, провідні корпорації з розвинених країн націлені на аутсорсинг передусім низькорентабельних сфер діяльності.

По-друге, у міру автоматизації та роботизації, найпростіші сфери діяльності, як у виробництві, так і у сфері послуг, можуть виконуватися за допомогою роботів і цифрових алгоритмів. Тому у «ключових компаній» виникає потреба в офшорингу більш складних видів діяльності, для яких потрібні знання та навички, що вимагає від «наздоганяючих» країн суттєвого підвищення інвестицій у людський капітал, передусім в освіту [10, с. 8]. По-третє, недостатній рівень захисту інтелектуальної власності у таких країнах може бути перешкодою для входу на їхні ринки транснаціональних корпорації сфери високотехнологічних послуг, насамперед ІТ [6, с. XXIV].

Для вимірювання участі кожної національної економіки чи окремої галузі у ГЛДВ використовуються передусім два показники:

Закордонна додана вартість або в відносному вимірі – її частка у валовому експорті / валовій доданій вартості, тобто частка імпорту в експорті певної країни чи галузі (Foreign value-added, *FVA*), або *зворотні зв'язки* (*Backward Participation, BWD*);

Проміжні товари, спрямовані до імпортера, який в подальшому використовує їх для реекспорту у треті країни, або в відносному вимірі – частка цієї вартості у валовому експорті / валовій доданій вартості, (*DVX*, або *форвардна участь* (*Forward Participation, FWD*)) [9].

Станом на 2020 р., 40,7% міжнародної торгівлі України припадали на глобальні ланцюги доданої вартості, що є меншим в порівнянні з показником

2018 р. – 45,3%³. Існують і інші оцінки: зокрема база даних EORA UNCTAD свідчить, що 55% валового експорту України у 2018 р. було реалізовано через ГЛДВ⁴. У 2020 р. у галузі сільського, лісового та рибного господарства 32,7% міжнародної торгівлі здійснювалося через ГЛДВ, у енергетичній галузі, сфері послуг, обробній та видобувній промисловості – 40%, 37,1%, 47,1%, 53,8% відповідно.

Станом на початок 2022 р. компанії з України брали участь у глобальних та регіональних ланцюгах доданої вартості не лише як експортери сільськогосподарської сировини та металургійних напівфабрикатів, але й як постачальники неону для мікроелектроніки, дротів запалювання для автомобілебудування, осей та коліс для залізничних вагонів, як підрядники досить широкого спектру послуг, зокрема у галузі ІТ.

При цьому характер інтеграції економіки України до світогосподарського поділу праці в останні роки також виявився неоптимальним. Так, у 2020 р. 40% товарного експорту України припадало на проміжні товари, 36,3% - на сировину, і лише 22,7% експорту складали кінцеві продукти: споживчі товари та капітальні блага⁵.

Іншим показником якості інтеграції економіки або галузі в глобальні ланцюги доданої вартості є індекс позиції у ГЛДВ (*GVC position*), що розраховується за такою формулою:

$$\bullet \text{ GVC position} = \ln\left(1 + \frac{DVX}{\text{Валовий експорт}}\right) - \ln\left(1 + \frac{FVA}{\text{Валовий експорт}}\right), \quad (1)$$

Діапазон значень: [-1; 1]

- Де позиція у ГЛДВ > 0 – „висхідна” (*upstream position*);
- Позиція у ГЛДВ < 0 – „низхідна” (*downstream position*) [9].

---

³ GVC Trade Table. *TIVA*. URL: <https://wits.worldbank.org/gvc/gvc-trade-table.html> (дата звернення 20.05.2023)

⁴ EORA UNCTAD. URL: <https://worldmrio.com/unctadgvc/> (дата звернення 20.05.2023)

⁵ World Integrated Trade solutions. URL:

<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/country/by-country/startyear/LTST/endyear/LTST/tradeFlow/Export/indicator/XPRT-TRD-VL/partner/WLD/product/Total> (дата звернення 20.05.2023)

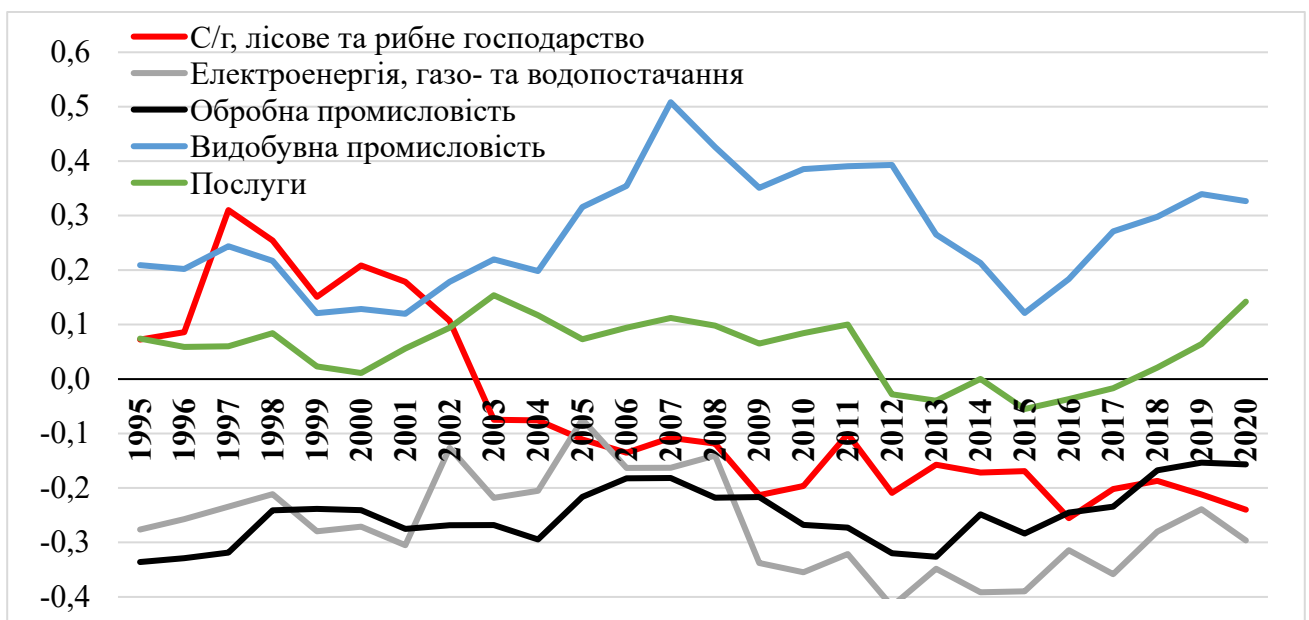
Серед дослідників не існує одностайної думки щодо впливу позиції у ГЛДВ на економічний розвиток. Так, низхідна позиція (тобто переважання зворотних зв'язків над форвардними) зокрема мала б сприяти навчанню в іноземних компаній та дифузії закордонних технологій. Однак на практиці численні дослідження вказують на:

- негативний вплив інтенсивної зворотної участі у ГЛДВ на економічне зростання, особливо для малих економік, її зворотну кореляцію з рівнем інноваційності економіки [3],
- позитивний кореляційний зв'язок між «низхідною» позицією в ГЛДВ і негативним сальдо поточного рахунку платіжного балансу [8].

Крім того, у міру поглиблення автоматизації і підвищення технічної складності виробництва, галузі з «низхідною» позицією в ГЛДВ стають ще більш капіталомісткими та менш трудомісткими, концентруючись передусім довкола складання імпортованих компонентів кінцевої продукції, що посилює тенденцію до відпливу внутрішньої доданої вартості за кордон. Також існують обґрунтовані сумніви щодо можливості широкої дифузії знань та умінь через такий спосіб участі у ГЛДВ.

Наявні дані свідчать, що великі економіки, що мають власний технологічний базис, характеризуються активною, висхідною позицією у ГЛДВ. Так, цей показник склав 0,506 для США, 0,317 для Японії, 0,073 для Китаю (за останнє десятиліття позиція цієї країни змінилася з низхідної до висхідної, що стало результатом ефективною промисловою та інноваційною політикою), 0,027 Німеччини. Економіка України загалом займає у ГЛДВ помірно низьку позицію у -0,122, яка, однак, є вищою у порівнянні з іншими країнами Центральної Європи та Балтії, що стали членами Євросоюзу. Це пояснюється доволі обмеженою присутністю іноземного капіталу в Україні, який натомість широко освоїв низку країн на захід від України та перетворив їх на складальні хаби великих корпорацій, де збираються кінцеві товари у галузі автомобілебудування, електроніки, машинобудування тощо.

Наявні дані щодо участі галузей економіки України у ГЛДВ (за винятком будівництва) демонструють наступні тенденції (Рис. 1). Єдина група секторів, якій стабільно притаманна висхідна позиція, є галузі видобувної промисловості, що не є дивиною з огляду на активне залучення її продукції компаніями з інших країн для виробництва кінцевих продуктів і подальшого експорту. Така ж ситуація мала б бути і з сільським господарством, однак ми бачимо, що ця галузь у 2003 р. і пізніше перейшла від висхідної до низхідної позиції у ГЛДВ. Цей феномен можна пояснити занепадом вітчизняного машинобудування, а, отже, необхідністю широкого імпорту сільськогосподарської техніки, а також добрив, насіння та інших засобів сільськогосподарського виробництва. Позиція обробної промисловості станом на 2020 р. була дещо вищою, порівняно з аграрним сектором, передусім за рахунок присутності в ній напівфабрикатів металургійного виробництва. Тяжкі наслідки війни для української металургії, очевидно, спричинять подальше зниження індексу позиції цих галузей.

Рис. 1. Індекс позиції галузей експорту України у ГЛДВ (за винятком будівництва), 1995-2020 рр.

Джерело: Розраховано за базою даних TIVA. URL: <https://wits.worldbank.org/gvc/gvc-trade-table.html> (дата звернення 20.05.2023)

Отже, глазузі економіки України на сьогодні доволі активно інтегровані до ГЛДВ, однак якість такої участі залишається невисокою. Неминучим результатом процесу європейської інтеграції України стане подальша інтенсифікація участі економіки України у глобальних та регіональних (передусім європейських) ланцюгах доданої вартості, однак це, ймовірно, не забезпечить автоматичне покращення якості її участі у цих ланцюгах.

Для розвитку участі національної економіки, окремих галузей і компаній у ГЛДВ (*GVC upgrading*) розроблено низку рекомендацій, багато з яких стосується вдосконалення інноваційної політики держави та інноваційного менеджменту на рівні компаній, з метою впровадження нових технологій та модернізації продукції. Специфічними напрямками апгрейду у ГЛДВ є **перехід до кінцевих ринків (*end-market upgrading*)**, що є найбільш складним завданням та потребує дотримання суворих міжнародних стандартів і **модернізація зворотних зв'язків (*backward linkages upgrading*)**, коли вітчизняні виробники починають постачати компоненти та/або послуги транснаціональним корпораціям, розташованим у країні [4, с. 312-313].

Усі ці прогресивні зміни можуть відбуватися як у рамках національного, так і транснаціонального капіталу. За відповідних безпекових умов у повоєнній період Україна може розраховувати на приплив прямих іноземних інвестицій, навіть незважаючи на їхню спадну тенденцію в усьому світі в останні майже 15 років. Однак додатковими умовами для цього є інституціональні зміни: удосконалення системи захисту прав власності, у тому числі інтелектуальної, та забезпечення справедливого судочинства, проведення ефективних антикорупційних заходів, запровадження відповідних податкових стимулів. При цьому, на відміну від більшості інших країн з доходом, нижчим за середній, Україна утримує високі позиції у сфері людського капіталу (57 місце за даними Глобального індексу інновацій, зокрема 48 позицію за інноваційним випуском (*innovation output*), 19 місце за рівнем охоплення населення вищою освітою та 41 місце за часткою

випускників з природничих та технічних спеціальностей [5, с. 213]. Тож проблеми нестачі кваліфікації робочої сили для аутсорсингу в Україні відносно складних видів діяльності у рамках ГЛДВ не має виникнути.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, основними напрямками підвищення якості економіки України в глобальних ланцюгах доданої вартості (*global value chains upgrading*) у повоєнний період можуть стати:

- подовження національних ланцюгів доданої вартості «вперед» через застосування різноманітних механізмів заохочення інвестицій, інновацій та експорту в галузях обробної промисловості, що могло б зміцнити позицію національної економіки в глобальних та регіональних ланцюгах вартості та одночасно підвищити частку внутрішньої доданої вартості в експорті;

- збереження участі у ланцюгах доданої вартості, пов'язаних з «природними» конкурентними перевагами (таких, як сільське господарство), при одночасному подовженні їх «назад», за рахунок розвитку галузей – виробників засобів виробництва, особливо основних засобів;

- використання можливостей трансферу знань і технологій для переоснащення високотехнологічних виробництв з метою їх пристосування до стандартів та технологічних регламентів ЄС, запровадження специфічних методів стимулювання прямих іноземних інвестицій у високотехнологічні галузі. У такий спосіб вітчизняний науковий та технологічний потенціал міг би робити свій внесок у створення внутрішньої доданої вартості на різних рівнях товарних ланцюгів. Це ж стосується і поєднання можливостей вітчизняного сектору ІТ, який наразі динамічно (але стихійно) розвивається, з новою індустріалізацією.

У контексті повоєнного відновлення пріоритетом має залишатися нова індустріалізація, однак інтеграція у ланцюги вартості, пов'язані зі сферою послуг, є також перспективним напрямом, тим паче, що всі галузі послуг, за винятком туризму, характеризуються, як правило, активною, висхідною позицією у ГЛДВ (передусім через високу трудомісткість таких видів

діяльності). Аутсорсинг послуг, навіть доволі складних, зокрема в сфері ІТ, можливо, у меншій мірі сприятиме поступові реіндустріалізації, однак допоможе в збереженні та відтворенні людського капіталу, подальший відтік якого є великою загрозою у повоєнні часи та в рамках посиленої євроінтеграції України.

Повоєнна відбудова інфраструктури, яка може справити суттєвий позитивний вплив на економічне зростання, конкурентоспроможність національної економіки та поступ у ГЛДВ, має здійснюватися з урахуванням тенденцій до «зеленого переходу», декарбоназації, зниження енергоємності економіки, а також відповідно до потреб Індустрії 4.0, яка сьогодні розгортається у високорозвинених економіках.

Література

1. Денис Шмигаль: Відбудова України — найамбітніший проект XXI ст., який відкриває незліченні перспективи для бізнесу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-vidbudova-ukrainy-naiambitnishiyi-proekt-khkhi-st-iakyi-vidkryvaie-nezlichenni-perspektyvy-dlia-biznesu> (дата звернення: 20.05.2023)
2. EU exports to Ukraine above pre-war levels. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/fr/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230301-2> (дата звернення: 20.05.2023)
3. Fagerberg J., Lundvall B. Å., Srholec M. Global Value Chains, National Innovation Systems and Economic Development. The European Journal of Development Research. 2018. No 30(3), P. 533-556.
4. Gereffi G. I. (ed.). Global value chains and development: Redefining the contours of 21st century capitalism. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 494 p.
5. Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth? Geneva: WIPO, 2022. 266 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2022-report#> (дата звернення: 20.05.2023)
6. Global Value Chain Development Report 2021: Beyond Production. World Trade Organization. URL:

https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_gvc_dev_report_2021_e.pdf
f (дата звернення: 20.05.2023)

7. Global Value Chain Development Report 2019: Technological Innovation, Supply Chain Trade, and Workers in a Globalized World. World Trade Organization. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/384161555079173489/pdf/Global-Value-Chain-Development-Report-2019-Technological-Innovation-Supply-Chain-Trade-and-Workers-in-a-Globalized-World.pdf> (дата звернення: 20.05.2023)

8. López-Villavicencio A., Mignon V. Does backward participation in global value chains affect countries' current account position? *Review of World Economics*. 2021. No 157(1), p. 65-86.

9. Riera O., Paetzold Ph.. Global Value Chains and Trade in the EBRD regions. European Bank of Reconstruction and Development, 2020. URL: <https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/cse-economists/global-value-chains-and-trade-in-ebrd-regions.html> (дата звернення: 20.05.2022)

10. Rodrik D. New technologies, global value chains, and developing economies. No. w25164. National Bureau of Economic Research, 2018. – URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25164/w25164.pdf (дата звернення: 20.05.2023)

References

1. The official site of Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), “Denys Shmyhal: Reconstruction of Ukraine is the most ambitious project of the 21st century, which opens countless prospects for business”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-vidbudova-ukrainy-naiambitnishyi-proekt-khkhi-st-iakyi-vidkryvaie-nezlichenni-perspektyvy-dlia-biznesu> (accessed on: 20 May 2023)

2. Eurostat (2023), “EU exports to Ukraine above pre-war levels”, available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/fr/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230301-2> (accessed on: 20 May 2023)

3. Fagerberg, J. Lundvall, B. Å. and Srholec, M. (2018), “Global Value Chains, National Innovation Systems and Economic Development”, *The European Journal of Development Research*, vol. 30(3), pp. 533-556.

4. Gereffi, G. I. et al. (2018), *Global value chains and development: Redefining the contours of 21st century capitalism*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

5. WIPO (2022), “*Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth?*”, WIPO, Geneva, Switzerland, available at: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2022-report#> (accessed on: 20 May 2023)

6. WTO (2021), “*Global Value Chain Development Report 2021: Beyond Production*”, World Trade Organization, available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_gvc_dev_report_2021_e.pdf (accessed on: 20 May 2023)

7. WTO (2021), “*Global Value Chain Development Report 2019: Technological Innovation, Supply Chain Trade, and Workers in a Globalized World*”, World Trade Organization, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/384161555079173489/pdf/Global-Value-Chain-Development-Report-2019-Technological-Innovation-Supply-Chain-Trade-and-Workers-in-a-Globalized-World.pdf> (accessed on: 20 May 2023)

8. López-Villavicencio, A. and Mignon, V. (2021), “Does backward participation in global value chains affect countries’ current account position?”, *Review of World Economics*, vol. 157(1), pp. 65-86.

9. Riera, O. and Paetzold, Ph. (2020), “*Global Value Chains and Trade in the EBRD regions*”, European Bank of Reconstruction and Development, available at: <https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/cse-economists/global-value-chains-and-trade-in-ebrd-regions.html> (accessed on: 20 May 2023)

10. Rodrik, D. (2018), *New technologies, global value chains, and developing economies*. No. w25164. National Bureau of Economic Research, available at: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25164/w25164.pdf (accessed on: 20 May 2023)

Стаття надійшла до редакції 16.06.2023 р.